

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

KA 5/2018 vp Maksuton toisen asteen koulutus kaikille, kuulemistilaisuus tiistaina 22.1.2019 klo 12.00

Suomen Vanhempainliitto kiittää mahdollisuudesta osallistua kuulemistilaisuuteen ja esittää asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Suomen Vanhempainliitto on tyytyväinen siitä, että eduskunta on ottanut Maksuton toisen asteen koulutus kaikille -kansalaisaloitteen käsittelyyn ja jo nykyinen hallitus on tarttunut asian selvittämiseen. Hallitus on teettänyt kaksi selvitystä¹ ja päättänyt pikaisena toimenpiteenä tukea vähävaraisien perheiden lasten toisen asteen opintoja oppimateriaalisällä.² **Suomen Vanhempainliitto ei pidä oppimateriaalisää riittävänä, vaan pitää ensiarvoisen tärkeänä, että valmistelua kaikille maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteutumiseksi jatketaan.**

Suomen Vanhempainliitto oli mukana käynnistämässä ja tukemassa Maksuton toisen asteen koulutus kaikille -kansalaisaloitetta Pelastakaa Lapset -järjestön ja opiskelija- ja nuorisojärjestöjen kanssa. Vanhempainliitto oli mukana myös Kuluttajaparlamentissa 25 muun järjestön kanssa vaatimassa toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta.³ Kuluttajaparlamentin vaatimukset ovat yhteneväiset kansalaisaloitteen kanssa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴ ja Suomen perustuslaki⁵ turvaavat jokaisen lapsen oikeuden koulutukseen perheen varallisuudesta riippumatta. Perustuslain 16. pykälän mukaan jokaisella on

¹ <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160739/okm21.pdf>
https://www.oph.fi/download/189133_toisen_asteen_koulutuskustannuksia_koskeva_selvitys.pdf

² https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_171+2018.aspx

³ https://www.kuluttajaliitto.fi/wp-content/uploads/2018/11/Kuluttajaparlamentti2018_Toisen-asteen-koulutus-maksuttomaksi.pdf

⁴ <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimuksen-yleisperiaatteet/yhdenvertaisuus-ja-syrjinnan-kielto/>

⁵ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P16>

oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Sen lisäksi julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Toisen asteen koulutuksessa opetus ja ohjaus ovat maksuttomia, mutta oppikirjat ja opiskelumateriaalit, kannettava tietokone, laskimet ja ohjelmistolisenssit, ammatillisessa koulutuksessa myös työkalut ja henkilökohtaiset varusteet tuovat opiskelijoille ja heidän perheilleen mittavia kustannuksia. Opetushallituksen selvityksen mukaan lukio-opintoihin liittyvät välttämättömät kustannukset ovat keskimäärin 2 500 euroa. Ammatillisessa koulutuksessa kustannukset vaihtelevat opiskelualasta riippuen, mutta ovat pääsääntöisesti useita satoja euroja.⁶ **Toisen asteen koulutuksen kustannuksia on vaikea arvioida etukäteen. Niin opiskelijat kuin vanhemmatkin kertovat, että kustannuksista ei välttämättä kerrota etukäteen, jolloin niiden suuruus voi tulla opiskelijoille ja heidän perheilleen yllätyksenä. Oppilaitosverkoston harventuessa yhä useampi alaikäinen toisen asteen opiskelija asuu itsenäisesti toisella paikkakunnalla. Vaikka alle 18-vuotias kuuluu lain mukaan elatusvelvollisuuden piiriin, vanhempien mahdollisuudet tukea toisella paikkakunnalla asuvaa lastaan vaihtelevat suuresti.**

Opetushallituksen selvityksen mukaan yli kolmasosalla (35 %) lukion opiskelijoista ja heidän perheistään on taloudellisia vaikeuksia selvitä lukion kustannuksista. Kuudella prosentilla taloudelliset vaikeudet ovat merkittäviä. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien koulutuskustannuksista selviämässä on koulutusalaakohtaisia eroja. Opiskelijoista 7 prosenttia koki, että raha-asiat tuottavat heille jatkuvasti hankaluuksia.⁷ Pelastakaa Lapset -järjestön tekemään kyselyyn vastanneista nuorista lähes 60 prosenttia koki, että toisen asteen kustannukset ovat aiheuttaneet heille tai heidän perheelleen taloudellisia haasteita jonkin verran tai paljon.⁸ **Toisen asteen koulutuksen kustannukset ovat suuret jo keskituloisille perheille - erityisen haasteellisia ne ovat pienituloisille, monilapsisille ja yhden vanhemman perheille sekä monikko- ja erityislapsiperheille.**

Toisen asteen opiskeluista aiheutuvilla kustannuksilla on vaikutusta nuorten koulutusvalintoihin. Nuorisobarometri 2017:n mukaan 17 % vastaajista on karsinut opiskeluvaihtoehtojaan rahan puutteen vuoksi – niistä vastaajista, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa peräti 42 %:lla rahanpuute on kaventanut opiskeluvaihtoehtoja. Joka kymmenes koulutuksen keskeyttänyt kertoo keskeyttäneensä koulutuksen rahanpuutteen vuoksi.⁹ **Nuoren ei tule joutua valitsemaan toisen asteen koulutuspaikkaa sen mukaan, mihin hänellä ja hänen perheellään on varaa. 15-vuotiaana ei pidä joutua luopumaan unelmistaan.**

⁶ https://www.oph.fi/download/189133_toisen_asteen_koulutuskustannuksia_koskeva_selvitys.pdf

⁷ https://www.oph.fi/download/189133_toisen_asteen_koulutuskustannuksia_koskeva_selvitys.pdf

⁸ https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaaalapset/main/2017/11/09145729/Pelastakaa_Lapset_Selvitys_toisen_asteen_opintojen_kustannuksista_2017.pdf

⁹ https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf

Suomi erottuu toisen asteen opiskelun maksuttomuuden ja opintotuen suhteen muista Pohjoismaista. Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa toisen asteen opiskelijat eivät maksa oppikirjoista tai opimateriaaleista. Toisen asteen opintotuki on niissä tasoltaan korkeampaa, vähemmän tarveharkintaista eikä opintolainaa myönnetä lainkaan alaikäisille.¹⁰ **Suomen Vanhempainliitto katsoo, että myöskään Suomessa toisen asteen opintoja ei pitäisi joutua rahoittamaan opintolainalla.**

Suomen Vanhempainliitto vaatii, että eduskunta laatii kansalaisaloitteen mukaisesti perusteellisen selvityksen ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukio- ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi. Vanhempainliitto muistuttaa, että lakiuudistuksen valmistelun yhteydessä tehdään lapsivaikutusten arviointi. Aidosti maksuton koulutuspolku mahdollistaa Suomen osaamispotentiaalin hyödyntämisen täysimääräisesti sekä takaa sen, että toisen asteen koulutus on yhdenvertaisesti kaikkien saavutettavissa.

Helsingissä, 21.1.2019

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija

¹⁰ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_171+2018.aspx